

ЕНЕРГЕТИЧНА БЕЗПЕКА ДЕРЖАВИ: КОНЦЕПЦІЯ ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЧНИХ ВЕКТОРІВ ЗМІЦНЕННЯ

Щуров Ігор В'ячеславович*, докторант кафедри фінансів,
банківського бізнесу та оподаткування
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

*ORCID 0000-0002-9256-1264

© Щуров І.В., 2022

*Стаття отримана редакцією 26.11.2022 р.
The article was received by editorial board on 26.11.2022*

Вступ. Враховуючи виклики сьогодення, що зумовлені економічними, політично-військовими та екологічними проблемами в Україні, постає необхідність визначення базових підходів до формування стратегічних векторів зміцнення енергетичної безпеки держави. Саме вона виступає одним із пріоритетів уряду держави, що повинна забезпечити безперервну наявність енергоресурсів у безпечних умовах на рівні соціальної сфери країни.

Огляд останніх джерел досліджень і публікацій. Теоретична база досліджень проблематики енергетичної безпеки держави представлена працями багатьох дослідників, серед яких Бігун У. В., Бобро Д. Г., Гораль Л. Т., Завгородня С. П., Плачкова І., Івашків І. М., Клопов І. О., Король С. В., Купчак В. Р., Лагодієнко В. В., Мазур І. М., Микитенко В., Охріменко О. О., Павлов К. В., Павлова О. М., Рябцев Г. Л., Сменковський А. Ю., Стефанишин Л. С., Суходоля О. М., Харазішвілі Ю. М. та інші, однак виокремлення базових підходів до формування стратегічних векторів її зміцнення у вітчизняній практиці незначне.

Методологічну основу забезпечення нашого дослідження становлять основні постулати, теорії та концепції з проблематики енергетичної безпеки держави щодо виокремлення базових підходів до формування стратегічних векторів її зміцнення.

Зважаючи на напрацювання науковців, необхідним є подальше дослідження енергетичної безпеки держави у практичній площині, що дасть змогу через виокремлення базових підходів до формування стратегічних векторів зміцнення, визначити її особливості в умовах сьогодення.

Мета статті – дослідити енергетичну безпеку держави крізь призму вітчизняного та світового масштабу, що дасть змогу формування концепції її розвитку та стратегічних векторів її зміцнення. Мета статті обумовила вирішення основних завдань, серед яких: охарактеризувати поняття енергетичної безпеки держави, нормативно-правове підґрунтя для її функціонування, провести аналіз діючих концепцій в сфері енергетичної безпеки, виокремити базові підходи до формування стратегічних векторів її зміцнення, під дією мінливого середовища трансформувати попередньо заявлені базові підходи до актуальних умов сьогодення з акцентом на ризик-орієнтований підхід.

Основний матеріал і результати. В умовах сьогодення енергетична безпека на рівні держави визначається сукупністю певних факторів, що характеризують її як безпечний, безперервний, динамічний та соціально-ефективний процес. Однак, в Україні забезпечення її реалізації є вкрай складним завданням, так як зумовлюється складністю її дослідження та постійним зміщенням центру уваги дослідника до цього напрямку дослідження. Тому особливості її функціонування в сучасних умовах повинні враховувати розвиток технологій, умови соціально-економічного розвитку, особливості регулювання енергетичних ринків, геополітичні, кліматичні зміни тощо.

При цьому кожна держава визначає цілі політики у сфері енергетичної безпеки та механізми її реалізації з урахуванням моделі державного управління, що включає різноманітні аспекти її життєдіяльності. Мова йде про ресурсні, технічні, соціально-економічні, екологічні, організаційно-адміністративні, управлінські, інноваційні, політичні, геополітичні, безпекові та інші аспекти, світоглядні аспекти енергозабезпечення

життєво важливих потреб і функцій держави, суспільства, економіки. Окрім того, роль у сфері енергетичної безпеки може суттєво еволюціонувати у часовому діапазоні під впливом змін соціально-економічного та науково-технологічного розвитку, трансформації моделей функціонування енергетичних ринків [15].

Сучасне завдання енергетичної безпеки України в умовах глобалізаційних викликів та характеру загроз – це забезпечення можливості стабільно виробляти та використовувати енергію з метою сприяння економічному зростанню країни та підвищення рівня якості життя населення [1].

Визначаючи концепцію поточної та майбутньої енергетичної безпеки, що охоплює як окремих осіб, так і держави, їх спільноти, необхідно звертатися до умов, які визначаються характером взаємовідносин між цими суб'єктами. Вони є результатом соціальних взаємодій, рівня технологічного розвитку та міжнародного співробітництва. Перш за все, вони пов'язані зі сферами політичного, економічного та військового співробітництва, суперництва та протистояння держав за участю транснаціональних корпорацій. Ці сфери породжують моделі взаємозалежності між споживачами та виробниками енергії, незалежно від її типу та способів використання. Ядром енергетичної безпеки, її елементами, ідентичними для держави, конкретної міжнародної спільноти, до якої вона належить, є:

- видобуток енергетичних ресурсів, їх переробка та отримання енергії з них, а також з інших джерел;
- розподіл енергії та необхідна технічна інфраструктура;
- ринок виробників енергії, його форма, зумовлена баченням розвитку енергетики, правовим регулюванням, інноваційним підходом до вищезазначених питань;
- споживчий ринок, що створює попит;
- переробка енергії;
- визначені форми використання енергії, як цивільними, так і військовими суб'єктами;
- підтримання та прогнозування розвитку енергетичного сектору, його майбутнього, бажаної форми;
- техніко-технологічні інновації;
- прогрес у розвитку цивілізації.

Кожен із зазначених елементів, незалежно від їх природи, визначає енергетичну безпеку. Це результат здатності держави забезпечити її в часі та просторі. Прикладом у цьому відношенні може бути революція в отриманні природного газу і нафти зі сланців [2].

Ключовими факторами, що визначають сучасну концепцію державної безпеки державної енергетичної безпеки, є:

у випадку сировини та технологій – доступ до ресурсів, їх розподіл та переробка, екологічні та соціальні витрати,

у випадку енергетичного сектору – виробництво енергії та її економічне транспортування, розподіл і обслуговування цільових клієнтів.

Сполучною ланкою для зазначених факторів є простір комунікації, у тому числі кіберпростір і пов'язана з ним кібербезпека. Вони гарантують технічне та технологічне забезпечення; безпечне використання інфраструктури; постійне та безперервне енергопостачання відповідно до потреб енергетичних ринків; ефективне функціонування фінансових ринків.

У той же час енергетична безпека (за її визначенням) кінцевою метою ставить гарантований захист особи, суспільства, держави від дефіциту паливноенергетичних ресурсів, тобто має більш широкий зміст, ніж поняття надійності, й виступає як економічна, політична і філософська категорія [3].

На даний час в законодавчому полі України існують, доповнюючи одна одну, концепції, які мають опосередкований стосунок до енергетичної галузі:

- сталого розвитку;
- циркулярної економіки;
- енергетичної ефективності;
- економічної безпеки;
- «зеленого» енергетичного переходу України до 2050 року;
- декарбонізації енергетичного сектору;
- забезпечення національної безпеки у фінансовій сфері.

Однак неоголошена війна, яка точиться в Україні з 2014 року, актуалізувала необхідність формування концепції енергетичної безпеки.

Як доречно підкреслює Гораль Л. Т., «особливостями сьогодення є нестабільність зовнішнього оточення підприємств, прояв кризи, причому на всіх соціально-економічних рівнях. Пошук шляхів нор-

мального функціонування підприємств у цих умовах висуває вимоги переорієнтації системи управління ними на новий рівень, а саме з пріоритетністю на соціально-гуманітарний та управлінський аспекти, з визначенням складного, комплексного процесу «безпека розвитку підприємства». Можна розширити цю тезу до макрорівня і розглядати не поодинокі підприємства, а державу загалом [7].

Згідно з Енергетичною стратегією України на період до 2030 р., енергетична безпека є невід'ємною складовою економічної і національної безпеки, необхідною умовою існування і розвитку держави. Енергетична безпека України – це спроможність держави забезпечити ефективне використання власної паливно-енергетичної бази, здійснити оптимальну диверсифікацію джерел і шляхів постачання в Україну енергоносіїв для забезпечення життєдіяльності населення та функціонування національної економіки в режимі звичайного, надзвичайного та стану війни, попередити різкі цінові коливання на паливно-енергетичні ресурси або ж створити умови для безболісної адаптації національної економіки до нових цін на ці ресурси на світових ринках.

Економічна безпека є концепцією, що інтегрує кілька різнопланових інструментів аналізу наявних умов функціонування і розвитку соціально-економічних явищ, процесів, об'єктів, суб'єктів. Зіставлення економічних загроз та інтересів є важливою складовою аналізу економічної безпеки, де увагу акцентовано на перешкодах, що заважають нормальній економічній діяльності. Вдосконалення цього інструмента має бути спрямоване на більшу конкретизацію інтересів і загроз, на зменшення суб'єктивізму за їх визначення в кожній окремій ситуації [16].

Енергетична безпека покликана забезпечити стан технічно надійного, стабільного, економічно ефективного та екологічно безпечного забезпечення енергетичними ресурсами економіки та соціальної сфери держави [4]. І, відповідно, постає потреба виокремлення її з поля економічної безпеки в окрему складову національної безпеки держави.

Оцінка рівня енергетичної безпеки країни здійснюється із застосуванням різних підходів, що і переважній більшості базуються на визначенні сукупності певних репрезентативних кількісних показників. Коли ж мова йде про базові підходи до формування стратегічних векторів зміцнення енергетичної безпеки держави, то у теоретико-практичній площині вони носять несистемний характер, своєрідну негрупуваність та опосередкованість.

На рис. 1 систематизовано базові підходи до формування стратегічних векторів зміцнення енергетичної безпеки держави з врахуванням світового досвіду, особливостей взаємодії між самими підходами, повоєнного відновлення країни та залучення міжнародної підтримки. Зважаючи на те, що на практиці виділяють ресурсно-технологічний, комплексний (базовий) і ризик-орієнтований підходи, то нами згруповано, систематизовано і показано взаємозв'язки між ними. Зокрема виокремлено базову основу постійної взаємодії між ресурсно-технологічним, відомчим, екологічним, соціальним, управлінським, описовим, геополітичним і економічним підходами. З врахуванням вкрай необхідного залучення інвестицій з метою відновлення енергетичної безпеки, впливу екзогенних факторів на стан енергетичної системи країни, виділено екзооб'єднувальний підхід, що уможливить реалізацію оптимістичного сценарію розвитку через призму постійної взаємодії між усіма підходами з елементами споживчоцентризму.

Саме він повинен сприяти тому, що всі підходи повинні взаємодіяти між собою, доповнювати один одного та створювати ефект синергії. Тому загалом виокремлено дев'ятнадцять підходів, серед яких вісім із них перебувають у постійній взаємодії (ресурсно-технологічний, відомчий, екологічний, соціальний, управлінський, описовий, геополітичний і економічний).

Ресурсно-технологічний підхід забезпечують виробники, постачальники та оператори. Він, власне, характеризує наявність енергозабезпечення, – надана державою можливість для всіх споживачів отримувати необхідну кількість енергетичних ресурсів потрібної якості; відображає ресурсно-технологічний вимір, тобто фізичну наявність енергозабезпечення, енергетичних ресурсів і технологій [14].

Територіальний підхід забезпечують виробники та постачальники, що в ідеалі повинні бути територіально сегментовані з урахуванням адміністративно-політичного поділу, природно-кліматичних особливостей, меж тарифно-цінового регулювання, соціально-економічних показників і т.п. [9].

Відомчий підхід забезпечують органи, що відповідають за енергетику, власники. У сучасних умовах він створює неузгодженість термінологічної бази у галузевому розрізі та суперечності із законодавством суміжних сфер [15].

Екологічний підхід ґрунтується на відомчому, територіальному та ресурсно-технологічному підходах, що полягає у соціальній відповідальності кожного із органів, що мають приналежність до того чи

Екзоб'єктивний

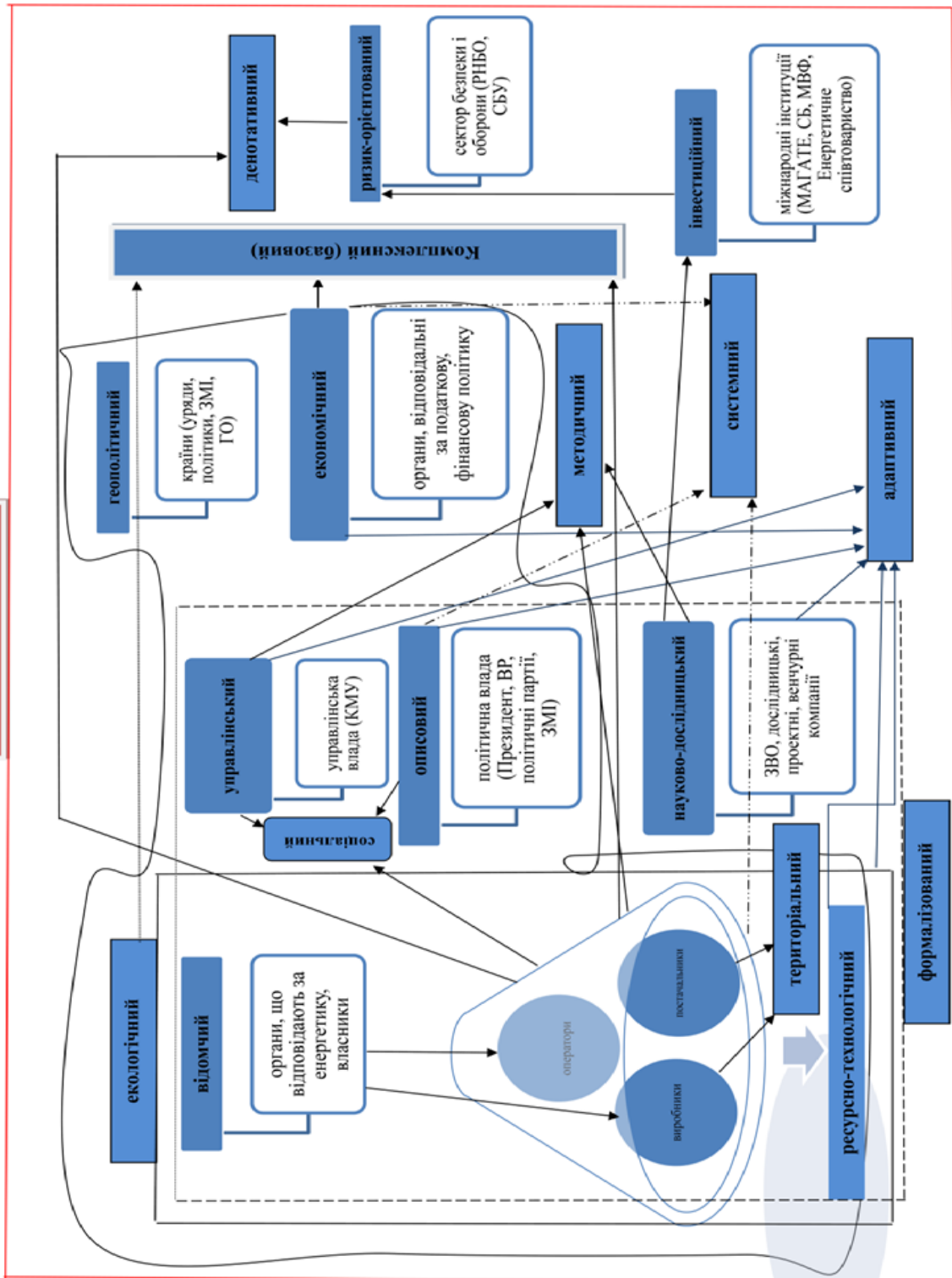

Рис. 1. Базові підходи до формування стратегічних векторів зміцнення енергетичної безпеки держави

Джерело: розроблено автором на основі [1–16]

іншого підходу, а також відповідають за результативність показників, що характеризують негативний вплив на довкілля. Крім того на них покладений розвиток альтернативної енергетики, забезпечення екологічної безпеки експлуатації об'єктів, використання ресурсозберігаючих технологій видобутку, переробки, транспортування, реалізації та споживання продукції [6].

Денотативний підхід впливає з ресурсно-технологічного, і включає систему показників енергетичної безпеки, яка повинна забезпечувати кількісну, порівняльну та відносну оцінку її стану та змін під впливом дії окремих факторів, які впливають на забезпечення національних інтересів у енергетичній сфері. Їх змістовна конкретизація передбачає наявність методики оцінки рівня енергетичної безпеки та аналізу впливу тенденцій зміни загроз [10].

Управлінський підхід забезпечується на рівні управлінської влади, зокрема КМУ. Описовий підхід уможливлений завдяки політичній владі на рівні президента, Верховної ради, політичних партій, ЗМІ, діяльність яких спрямована на висвітлення основних нормативно-правових документів, положень, пропозицій чи ключових питань. Взаємодія цих підходів у поєднанні з ресурсно-технологічним підходом формує соціальний підхід, що акцентує свою увагу на споживачах.

З метою проведення досліджень у площині енергетичної безпеки держави закладами вищої освіти, дослідницькими, проектними чи венчурними компаніями необхідно виокремити науково-дослідницький підхід, який дає змогу дослідити енергетичну безпеку через різноманітні дослідження теоретико-прикладного характеру, а через міжнародні інституції (МАГАТЕ, СБ, МВФ, Енергетичне співтовариство), що, в свою чергу, формують інвестиційний підхід, забезпечує більше можливостей для його кращої реалізації.

Злагоджена взаємодія ресурсно-технологічного, територіального, відомчого, екологічного, управлінського, описового, соціального та науково-дослідницького підходів створює передумови для формалізованого підходу, що дозволяє описати систему забезпечення енергетичної безпеки через виокремлення підскладових системи, що мають свою особливу функціональну роль у життєдіяльності всієї системи. Виділені підсистеми повинні бути пов'язанні із суб'єктами, які є відповідальними за функціонування цих підсистем (за формування та реалізацію політики у відповідних підсистемах). Тобто він дає представлення про те, як має бути відповідно до законодавчих чи технічних рішень [15].

Геополітичний підхід, що забезпечений діяльністю країн (уряди, політики, ЗМІ, ГО), дозволяє урізноманітнити джерела надходження енергоносіїв, однак і створює високо деталізовану контрактну діяльність з контрагентами [4].

Економічний підхід покладений на органи, що відповідають за податкову та фінансову політику. Він покликаний на їх рівнях забезпечити безпеку та створити рівні умови для споживачів [9].

Методичний підхід формується на основі ресурсно-технологічного, управлінського та науково-дослідницького підходів і створює передумови до максимально можливого зміцнення енергетичної безпеки держави шляхом визначення актуальних методик в умовах мінливого середовища.

Системний підхід базується на описовому, економічному та ресурсно-технологічному підходах, дозволяє описати підсистеми енергетичної безпеки, визначити їх функціональне призначення.

Адаптивний підхід формується під дією ресурсно-технологічного, екологічного, науково-дослідницького, описового, управлінського, економічного підходів, враховує їх особливості та під взаємодією один з одним визначає нові вектори зміцнення енергетичної безпеки держави.

Комплексний підхід може бути уможливлений завдяки екологічному, економічному та ресурсно-технологічному підходах, формуючи ці три основні вектори, завдяки яким і визначається стратегічне бачення енергетичної безпеки на рівні країни.

Ризик-орієнтований підхід, що підлягає реалізації завдяки сектору безпеки і оборони (РНБО, СБУ) покликаний врахувати ризики енергетичної безпеки держави та створити всі передумови для їх мінімізації чи виключення. Він формується під впливом інвестиційного підходу та впливає на результативність денотативного підходу.

Загалом всі вище перелічені підходи створюють середовище для функціонування екзооб'єднувального підходу, що в умовах мінливого середовища уможливить реалізацію оптимістичного сценарію розвитку через призму постійної взаємодії між усіма підходами з елементами споживчоцентризму. Саме він повинен сприяти тому, що всі підходи повинні взаємодіяти між собою, доповнювати один одного та створювати ефект синергії, при цьому визначаючи стратегічні вектори зміцнення енергетичної безпеки держави.

Слід зазначити, що ієрархічність пріоритетів і завдань логічно випливає із представлення сучасного репрезентативного підприємства за системно-інтеграційною теорією.¹

Таким чином, актуальним є формування концепції, яка б відображала запити суспільства на безпеку та спроможність постійного доступу до енергетичних ресурсів. Концепція енергетичної безпеки має являти собою сублімацію комплексного бачення проблеми та шляхів їх розв'язання в сфері енергетики, відображати систему ідей дотичного процесу уніфікації державних механізмів щодо забезпечення енергетичної безпеки, а також сукупність теоретико-методологічних і практичних підходів на макро- і макрорівнях до їх реалізації.

Висновки. Проведені дослідження дозволили визначити базові підходи до формування стратегічних векторів зміцнення енергетичної безпеки держави. Водночас зроблений акцент на основних підсистемах, що дозволило продемонструвати основні взаємозв'язки між ними. Такі дії стали підставою для групування підходів і визначення єдиного екзооб'єднувального підходу. Отримані напрацювання дозволили визначити роль ризик-орієнтованого підходу при формуванні стратегічних векторів зміцнення енергетичної безпеки держави.

Загалом результати проведеного дослідження свідчать про те, що у площині зміцнення енергетичної безпеки держави в подальшому необхідно сконцентрувати увагу на адаптивному, екологічному та ризик-орієнтованому підходах, з якими Україна стикнулася більш дотично через повномасштабне вторгнення росії. Сутність поточної та майбутньої енергетичної безпеки держави є результатом політики та стратегій, присвячених визначенням умов та прогнозам їх зміни з часом, а також сформованим концепціям їх досягнення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Лойко В. В. Енергетична безпека в контексті економічної безпеки. *Ефективна економіка*. 2013. № 1. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2150>
2. The United States of Gas. Why the Shale Revolution Could Have Happened Only in America, *Foreign Affairs*, May/June 2014, p. 9.
3. Defining energy security / IEA. URL: <https://www.iea.org/topics/energysecurity/whatisenergysecurity/>
4. Бігун У. В., Охріменко О. О. Стратегія енергетичної безпеки України: виклики та можливості. *Молодий вчений*. 2015. № 2 (17). С. 89–92.
5. Енергетика: історія, сучасність і майбутнє / за ред. І. Плачкова. Книга 5. Електроенергетика та охорона навколишнього середовища. Функціонування енергетики в сучасному світі. URL: <http://energetika.in.ua/ua/books/book-5/part-4/section-1>
6. Енергетична стратегія України на період до 2030 р. : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 1071. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/n0002120-13/paran3#n3>
7. Гораль Л. Т. Багатоаспектність формування процесу управління безпекою розвитку промислового підприємства. *Проблеми економіки*. 2020. № 2. С. 240–246.
8. Івашків І. М., Стефанишин Л. С., Король С. В. Економічні передумови використання відновлювальних енергетичних ресурсів на вітчизняних підприємствах в умовах розвитку зеленої енергетики. *Науково-практичний журнал «Агросвіт»*. Київ, 2020. № 13-14. С. 61–65. DOI: 10.32702/2306-6792.2020.13-14.61
9. Клопов І. О. Моделювання енергетичної безпеки держави. *Український журнал прикладної економіки*. 2016. Том 1. № 2. С. 58–66.
10. Купчак В. Р., Павлова О. М., Павлов К. В., Лагодієнко В. В. Формування та регулювання регіональних енергетичних систем: теорія, методологія та практика : монографія. Луцьк : СПД Гадяк Жанна Володимирівна, друкарня «Волиньполіграф», 2019. 346 с.
11. Мазур І. М. Дефініція поняття «енергетична безпека»: денотативний підхід. *Науково-інформаційний вісник Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького*. 2013. № 8. С. 302–314. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nivif_2013_8_46
12. Микитенко В. На чому базується енергетична безпека держави. *Вісник НАН України*. 2005. С. 41–47.
13. Сайт Державного комітету України з енергозбереження: Енергетична безпека держави. URL: <http://necin.com.ua/marketing-energozabezpechennya/237-energetichna-bezpeka-derzhavi.html>
14. Суходоля О. М. Проблеми визначення сфери регулювання енергетичної безпеки. *Стратегічні пріоритети*. 2019. № 1. С. 5–17.
15. Суходоля О. М., Рябцев Г. Л., Харазішвілі Ю. М., Бобро Д. Г., Завгородня С. П. Оцінювання загроз енергетичній безпеці : аналіт. доп. / за ред. О. М. Суходолі. Київ : НІСД, 2022. 63 с. DOI: <https://doi.org/10.53679/NISSanalytrep.2022.11>
16. Суходоля О. М., Харазішвілі Ю. М., Бобро Д. Г., Сменковський А. Ю., Рябцев Г. Л., Завгородня С. П. Енергетична безпека України: методологія системного аналізу та стратегічного планування : аналіт. доп. / за заг. ред. О. М. Суходолі. Київ : НІСД, 2020. 178 с.

¹ Мороз, О. В., Карачина, Н. П., Шиян, А. А. Концепція економічної безпеки сучасного підприємства : монографія / О. В. Мороз, Н. П. Карачина, А. А. Шиян. Вінниця : ВНТУ, 2010. 259 с.

17. Суходоля О. М. Захист критичної інфраструктури в умовах гібридної війни: проблеми та пріоритети державної політики України. *Стратегічні пріоритети*. 2016. № 3. С. 62–76.
18. Ніколаєв Є. Б. Інтерпретація інтересів і загроз у концепції економічної безпеки. *Економічна теорія*. 2011. URL: www.dspace.nbu.gov.ua
19. Мороз О. В., Карачина Н. П., Шиян А. А. Концепція економічної безпеки сучасного підприємства : монографія. Вінниця : ВНТУ, 2010. 259 с.

REFERENCES:

1. Loiko V. V. (2013). Enerhetychna bezpeka v konteksti ekonomichnoi bezpeky. *Efektivna ekonomika*. 2013, no. 1. Available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2150>
2. The United States of Gas (May/June 2014). Why the Shale Revolution Could Have Happened Only in America, *Foreign Affairs*, p. 9.
3. Defining energy security / IEA. Available at: <https://www.iea.org/topics/energysecurity/whatisenergysecurity/>
4. Bihun U. V., Okhrimenko O. O. (2015). Stratehiia enerhetychnoi bezpeky Ukrainy: vyklyky ta mozhlyvosti. *Molodyi vchenyi*, no. 2 (17), pp. 89–92.
5. Enerhetyka: istoriia, suchasnist i maibutnie / za red. I. Plachkova. Knyha 5. Elektroenerhetyka ta okhorona navkolyshnoho seredovyshcha. Funktsionuvannia enerhetyky v suchasnomu svi. Available at: <http://energetika.in.ua/ua/books/book-5/part-4/section-1>
6. Enerhetychna stratehiia Ukrainy na period do 2030 r.: Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 24.07.2013 r., no. 1071. Available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/n0002120-13/paran3#n3>
7. Horal L. T. (2020). Bahatoaspektnist formuvannia protsesu upravlinnia bezpekoiu rozvytku promyslovoho pidpriemstva. *Problemy ekonomiky*, no. 2, pp. 240–246.
8. Ivashkiv I. M., Stefanyshyn L. S., Korol S. V. (2020). Ekonomichni peredumovy vykorystannia vidnovliuvalnykh enerhetychnykh resursiv na vitchyznianykh pidpriemstvakh v umovakh rozvytku zelenoi enerhetyky. *Naukovo-praktychnyi zhurnal "Ahrosvit"*. Kyiv, no. 13-14, pp. 61–65. DOI: 10.32702/2306-6792.2020.13-14.61
9. Klopov I. O. (2016). Modeliuvannia enerhetychnoi bezpeky derzhavy. *Ukrainskyi zhurnal prykladnoi ekonomiky*, tom 1, no. 2, pp. 58–66.
10. Kupchak V. R., Pavlova O. M., Pavlov K. V., Lahodiienko V. V. (2019). Formuvannia ta rehuliuвання rehionalnykh enerhetychnykh system: teoriia, metodolohiia ta praktyka: monohrafiia. Lutsk: SPD Hadiak Zhanna Volodymyrivna, drukarnia "Volynpolihraf", 346 p.
11. Mazur I. M. (2013). Definitsiia poniattia "enerhetychna bezpeka": denotatyvnyi pidkhid. *Naukovo-informatsiinyi visnyk Ivano-Frankivskoho universytetu prava imeni Korolia Danyla Halytskoho*, no. 8, pp. 302–314. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nivif_2013_8_46
12. Mykytenko V. (2005). Na chomu bazuietsia enerhetychna bezpeka derzhavy. *Visnyk NAN Ukrainy*, pp. 41–47.
13. Sait Derzhavnoho komitetu Ukrainy z enerhozberezhennia: Enerhetychna bezpeka derzhavy. Available at: <http://necin.com.ua/marketing-energozabezpechennya/237-energetichna-bezpeka-derzhavi.html>
14. Sukhodolia O. M. (2019). Problemy vyznachennia sfery rehuliuвання enerhetychnoi bezpeky. *Stratehichni priorytety*, no. 1, pp. 5–17.
15. Sukhodolia O. M., Riabtsev H. L., Kharazishvili Yu. M., Bobro D. H., Zavorodnia S. P. (2022). Otsiniuvannia zahroz enerhetychnii bezpetsi: analit. dop. / za red. O. M. Sukhodoli. Kyiv: NISD, 63 p. DOI: <https://doi.org/10.53679/NISSanalytrep.2022.11>
16. Sukhodolia O. M., Kharazishvili Yu. M., Bobro D. H., Smenkovskiy A. Yu., Riabtsev H. L., Zavorodnia S. P. (2020). Enerhetychna bezpeka Ukrainy: metodolohiia systemnoho analizu ta stratehichnoho planuvannia: analit. dop. / za zah. red. O. M. Sukhodoli. Kyiv: NISD, 178 p.
17. Sukhodolia O. M. (2016). Zakhyst krytychnoi infrastruktury v umovakh hibrydnoi viiny: problemy ta priorytety derzhavnoi polityky Ukrainy. *Stratehichni priorytety*, no. 3, pp. 62–76.
18. Nikolaiev Ye. B. (2011). Interpretatsiia interesiv i zahroz u kontseptsii ekonomichnoi bezpeky. *Ekonomichna teoriia*. Available at: www.dspace.nbu.gov.ua
19. Moroz O. V., Karachyna N. P., Shyian A. A. (2010). Kontseptsii ekonomichnoi bezpeky suchasnoho pidpriemstva: monohrafiia. Vinnytsia: VNTU, 259 p.

УДК 338:351

JEL Q48, E66

Щуров Ігор Вячеславович, докторант кафедри фінансів, банківського бізнесу та оподаткування, Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка». **Енергетична безпека держави: концепція формування стратегічних векторів зміцнення.**

Вступ. Нові виклики сьогодення диктують зміни до базових підходів щодо формування стратегічних векторів зміцнення енергетичної безпеки держави. Вкрай важливими чинниками, що продукують такі зміни, виступають проблеми ризик-орієнтованого характеру. Окрім цього, вони підсилюються наслідками вторгнення росії на територію України. Зрозуміло, що заявлені раніше базові підходи до формування стратегічних векторів зміцнення енергетичної безпеки держави, видозмінилися та трансформувалися в нові підходи.

Зважаючи на мінливе середовище сьогодення, особливої актуальності набуває енергетична безпека держави, яка потребує підтримки з боку міжнародних інституцій, та виокремлення екзооб'єднувального підходу до формування стратегічних векторів її зміцнення. *Мета.* Дослідити енергетичну безпеку держави крізь призму вітчизняного та світового масштабу, що дасть змогу визначити базові підходи до формування стратегічних векторів її зміцнення. *Метод (методологія).* У процесі дослідження використано такі методи, як логічний, що дав змогу проаналізувати наукові праці у площині енергетичної безпеки держави; аналіз і синтез, що дали змогу виокремити базові підходи формування стратегічних векторів її зміцнення. *Результати.* Охарактеризовано сутнісну характеристику енергетичної безпеки держави. Зосереджено увагу на її розумінні через нормативно-правове підґрунтя. Виокремлено дев'ятнадцять базових підходів до формування стратегічних векторів зміцнення енергетичної безпеки держави, серед яких вісім із них перебувають у постійній взаємодії (ресурсно-технологічний, відомчий, екологічний, соціальний, управлінський, описовий, геополітичний і економічний). Детальний аналіз базових підходів визначив екзооб'єднувальний підхід, що дозволить реалізацію оптимістичного сценарію розвитку через призму постійної взаємодії між усіма підходами з елементами споживчоцентризму. Встановлено, що базові підходи взаємодіють між собою, доповнюють один одного та створюють ефект синергії.

Ключові слова: безпека, енергетична безпека, концепція, стратегічні вектори, енергетична стратегія, споживчоцентризм.

UDC 338:351

JEL Q48, E66

Igor Shchurov, Doctoral student Department of Finance, Banking and Taxation, National University "Yury Kondratyuk Poltava Polytechnic". **Energy security of the state: the conception to the formation of strategic strengthening vectors.**

Introduction. Today's new challenges dictate changes to the basic approaches to the formation of strategic vectors for strengthening the energy security of the state. Risk-oriented problems are extremely important factors producing such changes. In addition, they are strengthened by the consequences of russia's invasion of the territory of Ukraine. It is clear that the previously stated basic approaches to the formation of strategic vectors for strengthening the energy security of the state have changed and transformed into new approaches. Taking into account the changing environment of today, the energy security of the state, which needs support from international institutions, and the identification of an exo-unification approach to the formation of strategic vectors for its strengthening, is gaining special relevance. *Purpose.* To study the energy security of the state through the prism of domestic and global scale, which will make it possible to determine the basic approaches to the formation of strategic vectors for its strengthening. *Method (methodology).* In the research process, such methods as logical were used, which made it possible to analyze scientific works in the field of energy security of the state; analysis and synthesis that made it possible to single out the basic approaches to the formation of strategic vectors for its strengthening. *Results.* The essential characteristics of the state's energy security are characterized. Attention is focused on its understanding through the regulatory and legal basis. Nineteen basic approaches to the formation of strategic vectors for strengthening the energy security of the state are singled out, among which eight of them are in constant interaction (resource-technological, departmental, ecological, social, managerial, descriptive, geopolitical and economic). A detailed analysis of the basic approaches determined an exo-unifying approach, which will allow the implementation of an optimistic development scenario through the prism of constant interaction between all approaches with consumer-centric elements. It was established that the basic approaches interact with each other, complement each other and create a synergy effect.

Key words: security, energy security, conception, strategic vectors, energy strategy, consumer centricity.